

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 249. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr07val-shoot-idm139890594695344/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

eventyret ved at indføre de to tidstyper: excentriske engelske turister, hvor det i folkeeventyret er den sidste køber, der vædder på, at konen bliver vred.

82.8-16 *Du har set ... Alle og Enhver*] sml. Moderen med Barnet (Hist, hvor Væien slaaer en Bugt) (1829; SS XII 49f). – **12-13** *Bageraenen ... Afsave*] sml. KES 58 og *Hyldemaer* (II 175).

83.36 *Stenten*] overgangen over et gærde.

84.6 *Bommandens*] passede bommen og upårøvede vejafgift af de rejsende, jvf. »Adgangen til Staden havde ogsaa andre Forhindringer [end byportene] [...] Desuden var der et Bomhus, hvor Bøndervogne hver Dag, men andre Vogne paa Søn- og Helligdage maatte betale Bompenge for at komme ind i Staden« (J. Davidsen: Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn. I. 1930.6f). Se lævrigt *Hvad man kan hitte paa* (V 108).

85.9 *Skippund*] 150 kg. – **10** *Det er nok at give Skjæppen fuld*] det er nok en ordentlig fortjeneste; skæppe: 17.39 l. – **12** *Strygmaal*] strøget mål, modsat topmål dvs. rigeligt mål. – **14** *Top! top!*] almindelig bekræftelse på væddemål; ordspil på Topmaal.

De Vises Steen

De Vises Steen blev første gang trykt i Folkekalender for Danmark 1859, der udkom december 1858.

Om eventyrets tilblivelse vides intet andet end en bemærkning i et brev til Signe Læssøe fra Basnæs 21.12.1858, hvori A takker for et brev og fortsætter: »jeg skrev ikke øieblikkeligt; jeg vilde, at De først skulde have fra mig mit Nyeste, det eneste Eventyr, jeg i den sidste Tid har skrevet: »De Vises Steen«« (BFA II 401). Eventyret må altså være skrevet i efteråret 1858.

De Vises Steen med dets behandling af troen, der løser livets og dødens gåde, betegner for såvidt et nyt trin i A.s religiøse udvikling væk fra hans ungdoms rationalistiske fornuftstro, men genoptager motiver og temaer fra det tidligere forfatterskab, således som det fremgår af Bemærkninger (19f).

Motivet med brødrene, der løber rundt i verden, specielt den fjerde brøders flyvning, leder tanken tilbage til *Paradisets Havn* (I 141ff), ligesom der går en linie fra *Snedræningen* (II 49ff) over *At være og En Historie fra Klitterne* (III 169ff), når det gælder u dødelighedstroen. Endvidere knytter eventyret sig til *Skjægen* (II 129ff) ved tematisering-

gen omkring det gode, det skønne og det sande, og endelig minder motivet med datteren, der forlæser sin fæder, om *Dyad-Kongens Datter* (III 63 ff.).

Udover de mindelser, der er tilbage i A.s egen produktion, skal nævnes, at *De Vises Sten* tilhører den gruppe eventyr, der er bygget over folkeeventyrets grundstruktur. Rubow 42 og 157 nævner Winthers Historien om de fire Brødre og Grimms Livsens Vand, ligesom man også kan nævne Grimms samt Asbjørnsen og Møes versioner af Guldfuglen, som Ingemann også har brugt, jvf. Guldfuglen eller Den plukkede Høne (Samlede Skrifter², 3. afl. 1878, XIII). Motivisk og i sin opløsning har eventyret desuden fællestræk med Ingemanns eventyr De fire Rubiner (Samlede Skrifter², 3. afl. VI.1862).

87.3-6 *Holger Danske ... som Christiern Pedersen siger det*] Kong Olger Danskes Krønike, udsat paa Dansk af Christiern Pedersen. 1855.6 (se løvrigt n.t. IV 184.24-26). — *Christiern Pedersen*] forfatter og oversætter (ca. 1480-1554); bl.a. udgiver af Saxos Danmarkshistorie (1514) og Jættegospstil (1515) foruden den ovennævnte udg. af Olger Danskes Krønike (1534). Nært knyttet til Christian II fulgte C.P. kongen i landflygtighed, indtil han 1532 vendte tilbage og slog sig ned som bogtrykker i Malmø. — **7-8** *Jon Præst*] eller Johannes Presbyter; middelalderlig sagnskikkelse, der iflg. folketroen herskede over et stort og mægtigt rige dybt inde i Asien som præstekonge. Sagnene om Johannes Presbyter er samlet i folkebogen Jon Præst, udg. af Chr. Pedersen 1510 (seneste udg. v. Allan Karker 1978); iflg. et af sagnene var J.P. en frisisk kongesøn, der ledsagede Holger Danske på hans tog til Asien. Efter erobringen af Indien indsatte Holger Danske J.P. som kejser over alle indiske lande. Jvf. også Fodreise 54, DtB 140, 250. — **15 ff.** *Solens Træ*] hvorfra A løvrigt har forestillingen om solens træ videt ikke, men udgangspunktet er muligvis banyantræet (*Ficus indica*), der vokser i Ostindien og som iflg. Dansk Ugeskrift I. 1832.217 »har den Egenskab, at Grenene sænkes ned til Jorden, skyde Rødder og danne nye Stammer, der blive i Forbindelse med Moderstammen. Derved dannes der med Tiden en heel Lund af et eneste Træ, som frembringer de herligste naturlige Bugange. Formedelst dets Vedvarehed, vidt-udbredte Grene og velgiørende Skygge ansee Hinduerne det som et Emblem paa Guddommen og vise det næsten guddommelig Ære. Brahminerne tilbringe en stor Deel af deres Tid i andægtig Eensomhed under dets Skygge.»

88.9 ff. Sml. beskrivelsen af Krystalpaladset (opført 1851) i London i Dagbøger 15.6.1857: »Glaspaladset seer ud som en Fee By, med Gader svævende og udstrakte; et stort Basin af Marmor var der med røde, hvide og blaae Lothus, Slynplanter snoede sig op af Søllerne,

Statuer og blomstrende Træer rundt om; Skikkelser af Vilde under deres naturlige Træer, ogsaa et Kjæmpe træes Stamme saae jeg; der var pompeianske Stuer, franske Gallerier, Alt phantastisk i hinanden, arabeskartig, og Solen skinnede paa Glastaget, Seil var spændt ud derinde mod Straalerne Vinden susede udenfor, og da Sang og Musik brusede, snurede det i mit Hoved, jeg var nærved at komme i Taare. Udenfor sprang siden Vandene, det var som gik vi i Undines Have; Regnbue spillede, der var vist over hundrede Fontæner, kun den blaa Grotte har viist en saadan Tryllemagte (IV 245). – **16-18** *her i Væggene ... Alt hvad der skete* sml. *Paradisets Have* (I 150). – **27** *Kong Salomon*] israelsk konge (ca. 965-926 f.Kr.). – **33** *i hvor høit han*] hvor højt han end. – **35 ff.** Et udtryk for A.s udogmatiske kristendom og modstand mod købfets opstandelse. Sml. ogsaa Aarets tolv Mændene. November (1832; SS IX 57):

Efter Løvfald kommer Vaaren,
Bringer atter grønne Blade;
Derfor Du, naar Hjertet isner,
Troer, en nyfødt Vaar Dig venter.
Slægter fødes; Skoven grønnes,
Men husk paa: det Løv, som falder,
Aldrig dette grønnes mere.
Det er kun i nye Slægter
Livet groer for Evigheden.

Jvf. ogsaa At være 227.

89.5-6 *og han saae ... det Samme*] sml. H. C. Ørsted: Nyt Vaifrudrersmaal (Kjøbenhavns flyvende Post.1830. Nr.96):

Ei paa Jordens Klode
Oven er og Neden.
Frit i Rummet holder
Den en mægtig Kraft,
Som mod Klodens Midtpunct alting driver,
Saa det staaende paa Jorden bliver.

29 *Som den vise ... Sprog*] iflg. I.Kongebog 4.33 udstrakte Salomons visdom sig kun til at tale om alle dyr, ikke med dem.

91.16-17 *hver af dem havde især en Sands ... de andre*] alm. eventyrtæk, sml. Grimms De seks Tjenere og Historien om seks, der kommer gennem hele Verden. – **21** *lige ind i Menneskenes Bryst ... Glasruks for*] sml. Fodreise 77 og volontøren i *Lykkens Kalosker* (I 227).

92.6-7 *Djævelen ... Fader*] Johs. 8.44. – **10-11** *blæste Djævelen ... Øiet*] sml. *Snødrøvningen*. Første Historie (II 49f). – **13** *Djævelen ... Bjælke*] jvf. Matthæus 7.3. – **24-25** *høre Græsset gro*] jvf. Heimdal, der iflg. nordisk mytologi besad denne evne. – **37-38** *der kom Gadedrenge ... der gjør det*] jvf. litteraturrevyen i Fodreise, hvor A lærer, »at det ikke er blot

Skoledrengene der mishandle en Digers Mesterværk [...] nei, det er ogsaa gamle Drengene her i Livet der ganske artig forhandle en Digers» (39).

93.5 *Tjadder*] snak, pjadder. – **5** *seigholste*] hårdnakkede. – **7** *Omgang*] omgangskreds, »det gode selskab.« – **29** *Kippe*] beværtning, knejpe. – **38** *giøet ham i Skjenk paa Vuggen*] givet ham i vuggegive.

94.9-13 *den yndigste Rose ... ikke gjøre*] ideen stammer fra kladden til digtet Den vaade sorte Snegl ved Rosen sad (1855-56; Optegnelseshog II,3. B1 2 r), som dog først tryktes i Figaro nr. 84. 3.11.1867 (SS XII 413). – **31** *blev reent hønne i det*] blev henrevet. – **35-36** *Det var mig ... røget*] ordspil på udtrykket »han gik op i Røg og Røgelse« om den overdrevne smiger.

95.20 *Ere Luftballonerne opdagede*] luftballonen blev opfundet af brødrene Montgöfier 1782, men den aktuelle baggrund er Victor Granbergs mislykkede ballonopstigninger i København 12.7. og 26.7.1857, se n.t. *Flaskehalsen* (III 31.22-23). – **28** *chemiske Svovstikker*] en ret ny opfindelse der først blev almindelig i 1830'erne.

96.10-11 *Og Ballonen ... Kirkespiret*] sml. den poetiske herres rejse med dykkerklokken under havet i Fodreise: »Med ett min Klokke ned ad føer, den blev for tung for Vandet. / Og som *Münchhausens* Hest den hang paa Klokke-Spiret strandets» (04F). – **21** *En stolt af tin Nagle bagpaa*] som symbol på kammerherreværdigheden (2. rangklasse nr. 5) bæres en forgyldt nøgle på højre frakke- eller kjoleskæde. – **30** *Donskab er en Rod til alt Ondt*] gammel talemåde.

98.5-27 Digtet er først trykt i Vidun, Maanedsskrift for Damer, Nr. 1, Nytaarsdag 1855 s. 4 sp. 2 (se også BHW II 185) under Tiden Tro det Bedste.

99.2 *forsmagtende*] tørstende.

100.15 ff. Sml. I Sverrig 120. – **22** *Ilsøiten ... Canaanlandet*] 2.Mos. 13.20.

Sneemanden

Sneemanden tryktes første gang i NEH 5-61, der udkom 5.3.1861.

I Bemærkninger hedder det om eventyret, at det er »skrevet ved Juletid under et Ophold paa det smukke *Basnez*» (20). Denne oplysning kan uddybes gennem et brev til Henriette Collin fra Basnez 2.1.1861, hvor A fortæller om sin lid som følge af den triste stemning, der herskede pga. fru Scavenius' depressive natur. Efter en opremsning af sin virksomhed nævner han tilslutt *Sneemanden*: »det sidste